

Danuta Kocurek

Cieszyn – ośrodkiem kształcenia nauczyciela : (szkic historyczny)

Cieszyński Almanach Pedagogiczny 1, 63-78

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Danuta Kocurek

Cieszyn – ośrodkiem kształcenia nauczycieli (szkic historyczny)

W wieloletniej historii Śląska Cieszyńskiego szczególne miejsce zajmuje oświata i kształcenie nauczycieli przypadające na wiek XIX i XX. Już w XVIII stuleciu obszar ten został objęty zarządzeniami szkolnymi cesarzowej Marii Teresy¹. Ich kontynuacja przez Józefa II oraz jego następców trwała przez następne dziesięciolecia i rzutowała na stan oświaty w XIX wieku, kształtując jej profil i ogólne założenia². W tym okresie zauważa się rozwój szkolnictwa elementarnego, zawodowego i średniego. Austriacka statystyka (przed rokiem 1914) dzieliła szkoły na cztery grupy: szkoły wyższe, szkoły średnie, do których należały gimnazja, szkoły realne i licea żeńskie, specjalne zakłady kształcenia, tj. seminaria nauczycielskie i szkoły zawodowe oraz szkoły podstawowe (wydziałowe i ludowe)³. Sieć szkół spowodowała wzrost zapotrzebowania na wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną.

Przygotowanie nauczycieli początkowo odbywało się w preparandach⁴. Jedną z nich założoną została w Cieszynie w 1778 roku przy Szkole Głównej⁵. Pierw-

¹ Ustawa szkolna z 1774 roku powołała do życia sieć szkół elementarnych, które powinny istnieć w mniejszych miastach oraz wsiach, zastępując dotychczasowe szkoły parafialne. Do szkół tych wprowadzono język niemiecki lub czeski, pominięto polski, który uznano za dialekt czeskiego; szerzej A. KUBACZ: *Wpływ reform retezjańskich i józefińskich na rozwój szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim*. W: *Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego*. Red. J. SPYRA. Cieszyn: Książnica Cieszyńska, Zarząd Główny Macierzy Ziemi Cieszyńskiej, 2001, s. 133–153.

² W. KORZENIOWSKA: *Edukacja i wychowanie różnych warstw społecznych na ziemiach polskich – od drugiej połowy wieku XIX do roku 1918*. Kraków: Impuls, 2004, s. 96.

³ Zob. J. SPYRA: *Główne kierunki rozwoju szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim w XIX w. i na początku XX w. w świetle ustawodawstwa i statystyk*. W: *Książka – biblioteka – szkoła...*, s. 167–216; F. POPIOŁEK: *Przedwojenny stan polskiego szkolnictwa ludowego w Księstwie Cieszyńskim*. Cieszyn: Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, 1917.

⁴ Preparanda (łac. *praeparandus* – ‘mający być przygotowanym’) to kurs przygotowawczy kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Zob. *Słownik wyrazów obcych*. Red. J. TOKARSKI. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980, s. 599.

⁵ Szkoła Główna powstała w Cieszynie w 1777 roku, dzięki staraniom członka Śląskiej Komisji Szkolnej Josefa a Salle. Rezolucję w sprawie utworzenia tej szkoły wydała Komisja Szkolna

szy kurs dla nauczycieli katolickich odbył się w okresie od kwietnia do lipca i był podzielony na kilka etapów. Kandydaci do zawodu nauczycielskiego wyznania ewangelickiego uczestniczyli w takich kursach w późniejszym okresie. Podczas kilkutygodniowego⁶ kursu zaznajamiano kandydatów z zasadami pisowni, czytania po niemiecku i łacinie, rachunkami, zapoznawano ze sposobem wypełniania tabel szkolnych, przybliżano znajomość katechizmu i podstaw religii katolickiej. Po ukończeniu kursu i zdaniu egzaminu wystawiano kandydatom świadectwa uprawniające do wykonywania zawodu⁷. Później kursy systematycznie przedłużano do trzech miesięcy, a od roku 1832 – do 6 miesięcy. Nauka w cieszyńskiej preparandzie (dla 1808 roku i 1823 roku) obejmowała 12 godzin tygodniowo, a kandydaci do zawodu nauczycielskiego poznawali zasady pedagogiki, metody nauczania przedmiotów elementarnych i kaligrafii, sposób postępowania przy pisaniu ortograficznym i dyktandzie, gramatykę niemiecką, ćwiczenia stylistyczne, rachunki oraz katechetykę. Warunkiem przyjęcia do preparandy było ukończenie z dobrymi wynikami trzech klas szkoły głównej⁸. Do preparandy przy cieszyńskiej Szkole Głównej uczęszczało w 1778 roku 17 osób, w 1814 roku – 28, zaś w 1842 roku – 43 kandydatów na nauczycieli⁹.

W pierwszej połowie XIX stulecia większość nauczycieli szkół elementarnych na Śląsku Cieszyńskim kończyła preparandy w Cieszynie. Sytuacja uległa poprawie w drugiej połowie XIX wieku, kiedy to wspomniane preparandy przekształcono w kurs całoroczny, a kandydaci musieli mieć ukończone 16 lat i IV klasę szkoły głównej lub cztery klasy gimnazjum. W połowie XIX stulecia kwalifikacje do zawodu nauczycielskiego zdobywano w czasie dwuletniego kursu, który był nadal prowadzony przy cieszyńskiej Szkole Głównej¹⁰. Należy wspomnieć, że w roku 1857, w Cieszynie w budynku dawnego Sejmu Ziemskiego urządzono konwikt dla biednych kandydatów na nauczycieli wyznania katolickiego. Stypendia dla nich ufundowali proboszcz frydecki i nadzorca szkolny ks. Jan Koziar oraz proboszcz frysztański ks. Józef Plazuń¹¹.

w Wiedniu 29 października 1776 roku, a podano ją do publicznej wiadomości 6 listopada 1776 roku, zob. A. KUBACZ: *Wpływ reform retezjańskich...*, s. 136.

⁶ Pierwszy kurs przygotowawczy dla nauczycieli odbył się staraniem dyrektora Szkoły Głównej Mathiasa Altwürtha. Początkowo kursy trwały 2–3 tygodnie, później stopniowo je przedłużano. Zob. J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie na Śląsku Cieszyńskim (do 1918 roku)*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. W. KORZENIOWSKA, A. MITAS, A. MURZYN, U. SZUŚCIK. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009, s. 96.

⁷ A. KUBACZ: *Wpływ reform retezjańskich...*, s. 139–140.

⁸ E. BUŁAWA: *Formowanie się intelektualnego, światopoglądowego i zawodowego oblicza polskiego nauczycielstwa szkół ludowych na Śląsku Cieszyńskim do 80. lat XIX w.* W: *Książka – biblioteka – szkoła...*, s. 218; J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 98.

⁹ J. LONDZIN: *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX w.* Lwów–Warszawa–Cieszyn: „Macierz Szkolna” Księstwa Cieszyńskiego, 1902, s. 12; podają za: J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 98.

¹⁰ J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 100.

¹¹ *Ibidem*, s. 100.

Wzrastająca liczba szkół w regionie spowodowała uruchomienie samodzielnych zakładów kształcących nauczycieli na wyższym poziomie niż działające dotąd preparandy. Utworzenia seminariów nauczycielskich domagało się grono działaczy społecznych i oświatowych Śląska Cieszyńskiego skupionych wokół Pawła Stalmacha¹² i „Gwiazdki Cieszyńskiej”.

Pierwsze państwowe seminarium nauczycielskie w Cieszynie otwarto w roku szkolnym 1869/1870, a nauka w tej szkole trwała początkowo trzy lata, a od roku szkolnego 1875/1876 – cztery lata. Na mocy rozporządzenia z 26 maja 1874 roku ustalono, iż w pełny zakres kształcenia nauczycieli wchodziły cztery roczniki, szkoła ćwiczeń, w razie potrzeby klasa przygotowawcza, a w seminariach żeńskich również przedszkola oraz kursy dla nauczycielek prac ręcznych i przedszkolank¹³.

Wracając do głównego wątku rozważań, należy zauważyć, że w kształceniu nauczycieli w Cieszynie zaangażowane było Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza. W roku 1883 przełożona generalna Helena Tichy uzyskała zezwolenie na egzaminowanie kandydatek, które przygotowały się do egzaminów nauczycielskich w szkole boromeuszek, przez komisję działającą przy Męskim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. W roku 1889 jednaście wychowanek zakładu podeszło do egzaminu. Wtedy to władze zgromadzenia sióstr boromeuszek wystąpiły do Krajowej Rady Szkolnej o zgodę na urządzenie prywatnego seminarium nauczycielskiego. Ministerstwo wydało pozytywną opinię i zatwierdziło statut oraz program nauczania z niemieckim językiem wykładowym¹⁴. W roku 1901/1902 siostry boromeuszki uruchomiły przy swoim żeńskim seminarium kursy dla nauczycielek prac ręcznych oraz nauczycielek przedszkoli, jak również kurs dokształcający dla dziewcząt¹⁵. W 1906 roku seminarium działało w pełnej obsadzie czterech roczników¹⁶.

¹² Paweł Stalmach (1823–1891), czołowy działacz narodowy na Śląsku Cieszyńskim, pastor, wydawca, publicysta. Od roku 1849 objął redakcję „Tygodnika Cieszyńskiego”, a od 1851 wydawał „Gwiazdkę Cieszyńską”. Główny animator licznych inicjatyw społeczno-oświatowych, m.in. organizator Czytelni Polskiej, Kasyna, Czytelni Ludowej w Cieszynie, Towarzystwa Rolniczego, Towarzystwa Naukowej Pomocy dla Księstwa Cieszyńskiego i Macierzy Szkolnej, zob. L. MIĘKIŃSKA: *Prekursorzy. W stulecie narodzin ruchu zawodowego nauczycieli polskich na Śląsku Cieszyńskim*. Cieszyn: Macierz Ziemi Cieszyńskiej – Towarzystwo Miłośników Regionu, 1988, s. 109; B. SNOCH: *Górnośląski leksykon biograficzny*. Katowice: Muzeum Śląskie, 1997, s. 203.

¹³ *Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht*. Wien 1874, Stück XIII, nr 32, zob. J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 106.

¹⁴ *Ibidem*, s. 108–109.

¹⁵ W 1901 roku na terenie klasztoru sióstr Boromeuszek działały: przedszkole, szkoła ludowa i wydziałowa, szkoła gospodarstwa domowego, żeńskie seminarium nauczycielskie, kursy dla nauczycielek przedszkoli i nauczycielek robót ręcznych. Do szkół prowadzonych przez siostry uczęszczały zarówno dziewczęta wyznania katolickiego, ewangelickiego i mojżeszowego, zob. F. IZYDORCZYK, J. SPYRA: *Dzieje Miłosierdzia. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Cieszynie (1876–2001)*. Kraków: Salwator, 2002, s. 36.

¹⁶ *Ibidem*.

Starania o zakład przygotowujący kandydatów do zawodu nauczycielskiego podjęła Macierz Szkolna dla Księstwa Cieszyńskiego¹⁷ w 1900 roku. Dwa lata później uzyskała obietnicę rządu na uruchomienie polskiego seminarium. Na skutek jednak przeciwdziałania władz krajowych w Opawie przyjęto do realizacji propozycje utworzenia, zamiast samodzielnego seminarium tzw. paralelek, czyli polskich klas przy państwowym seminarium niemieckim w Cieszynie. Dzięki usilnym staraniom polskiego obozu narodowego władze zgodziły się na usamodzielnienie paralelek w lipcu 1910 roku. Polskie Seminarium Nauczycielskie otwarto w Bobrku sąsiadującym z Cieszynem¹⁸. Szkoła ta swoją działalność edukacyjną rozpoczęła w roku 1911 i do 1936 roku wykształciła 636 nauczycieli¹⁹.

Zatem od 1889 roku działały na Śląsku Cieszyńskim trzy seminaria nauczycielskie, w których kształciło się 261 kandydatów na nauczycieli i 76 na nauczycielki²⁰. Przed pierwszą wojną światową w badanym regionie funkcjonowało siedem seminariów nauczycielskich (cztery męskie i trzy żeńskie); trzy w Cieszynie, trzy w Bielsku²¹ i jedno w Polskiej Ostrawie²². Pod względem liczby zakładów kształcenia nauczycieli region ten, wśród sąsiednich krajów, wyróżniał się pozytywnie.

W historię oświaty i wychowania na Śląsku Cieszyńskim wpisana jest działalność Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Organizacja ta odegrała czołową rolę w kształtowaniu świadomości narodowej wśród nauczycieli oraz w inspirowaniu do podnoszenia kwalifikacji i pracy nauczyciela na wyższy poziom, a także w opracowaniu podręczników, pomocy naukowych itp.²³.

¹⁷ Macierz Szkolną dla Księstwa Cieszyńskiego powołano w 1885 roku, a głównym jej celem było: „zakładanie, utrzymywanie szkół średnich, fachowych i ludowych, tudzież ochronek z polskim językiem wykładowym”. Zob. W. KORZENIOWSKA: *Edukacja i wychowanie...*, s. 98.

¹⁸ *Dzieje Męskiego Seminarium Nauczycielskiego*. W: *Księga pamiątkowa wydana z okazji 50-lecia Męskiego Seminarium Nauczycielskiego i Liceum Pedagogicznego im. Pawła Stalmacha w Cieszynie*. Red. J. BRODA [i inni]. Cieszyn: Komitet Rodzicielski przy Liceum Pedagogicznym, 1959, s. 7–31; J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 112.

¹⁹ R. MRÓZEK: *Tradycje akademickie środowiska cieszyńskiego – u podstaw organizacyjnych Filii Uniwersytetu Śląskiego*. W: *W zwiercadle ćwierćwiecza*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn: Uniwersytet Śląski Filia, 1995, s. 13.

²⁰ *Schlesischer Schulschematismus*. Troppau: [Selbstverl.], 1897, s. 24–27; zob. J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 109.

²¹ D. KOCUREK: *Życie kulturalno-oświatowe w latach 1848–1918*. W: *Bielsko-Biała. Monografia miasta*. Red. I. PANIC. T. 3: *Bielsko od wojen śląskich do zakończenia I wojny światowej (1740–1918)*. Red. W. KORZENIOWSKA. Bielsko-Biała: Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego, 2010, s. 291–294.

²² J. SPYRA: *Seminaria nauczycielskie...*, s. 114.

²³ Dzieje Towarzystwa Pedagogicznego można podzielić na trzy okresy: założenie i działalność Polskiego Kółka Pedagogicznego w Ustroniu (1889–1896); działalność Towarzystwa Pedagogicznego od chwili powstania do zakończenia pierwszej wojny światowej; działalność Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego od roku 1918 do 1924, tj. do połączenia się ze Związkiem Polskich Nauczycieli Szkół Powszechnych w Warszawie; zob. A. ZAJĄC: *Polskie Towarzystwo Pedagogiczne na Śląsku Cieszyńskim (1889–1924)*. W: „Zaranie Śląskie” [Cieszyn–Katowice] 1964, z. 2, s. 290–302; E. FONFARA: *Formy organizacyjne życia społeczno-kulturalnego na Śląsku Cieszyńskim w XIX wieku*. „Watra” [Bielsko-Biała–Cieszyn] 1997, s. 39.

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne organizowało w Cieszynie wakacyjne kursy uniwersyteckie w latach 1904–1923, co w ówczesnych warunkach Śląska Cieszyńskiego miało istotne znaczenie zarówno zawodowe, jak i narodowe. Pierwszy kurs trwał od 15 do 30 sierpnia 1904 roku²⁴. Warto przytoczyć tematykę wykładów prowadzonych przez wybitnych przedstawicieli nauki i kultury polskiej, co ilustruje tabela 1.

Tabela 1

Kurs uniwersytecki z 1904 roku

Wykładowca	Tytuły wykładów
Kazimierz Twardowski prof. uniwersytetu ze Lwowa	Wykład inauguracyjny <i>Wychowanie i nauka</i> , Zasady dydaktyki (5 wykładów)
dr Franciszek Bujak z Krakowa	Wpływ warunków geograficznych na człowieka
dr Eugeniusz Piasecki, prof. gimnazjalny ze Lwowa	Zasady wychowania fizycznego (6 wykładów)
dr Odo Bujwid prof. uniwersytetu z Krakowa	Choroby zakaźne i sposób zapobiegania im (3 wykłady)
dr Emil Godlewski doc. uniwersytetu z Krakowa	Rozwój zwierząt wyższych (4 wykłady)
Seweryn Krzemieniewski asystent uniwersytetu z Krakowa	Budowa i żywienie się roślin (6 wykładów)
dr Michał Siedlecki prof. uniwersytetu z Krakowa	Wpływ otoczenia na organizm (4 wykłady)
dr Stanisław Głabiński prof. uniwersytetu ze Lwowa	Zasady ekonomii społecznej (3 wykłady)
dr Józef Buzek doc. uniwersytetu ze Lwowa	Administracja wychowania publicznego (9 wykładów)
Jan Kasprowicz poeta i historyk literatury	Twórczość Adama Mickiewicza (2 wykłady)
Bolesław Baranowski radca szkolny ze Lwowa	Z dziejów szkolnictwa galicyjskiego (5 wykładów)
dr Adam Szelański doc. uniwersytetu ze Lwowa	Wiek XVI w Polsce (5 wykładów)
Franciszek Popiołek prof. gimnazjum z Cieszyna (historyk)	Z dziejów kultury śląskiej (5 wykładów)

Źródło: „Miesięcznik Pedagogiczny” 1904, nr 8–9; „Głos Ludu Śląskiego” 1904, nr 37; „Gwiazdka Cieszyńska” 1904, nr 32; „Głos Ziemi Cieszyńskiej” 1971, nr 36.

²⁴ „Gwiazdka Cieszyńska” nr 32 z 6.08.1904 roku informowała o pierwszym wakacyjnym kursie dla nauczycieli szkół ludowych i wydziałowych. Zgłoszenie na kurs przyjmował dr Kazimierz Wróblewski w Cieszynie (ul. Dworkowa 13). Uroczystość otwarcia odbyła się 15 sierpnia w Sali Domu Narodowego w Cieszynie. Karta uczestnictwa w całym kursie wykładów kosztowała 10 k; karta wstępu na wykłady w jednym dniu – 2 k, a koszt utrzymania w Cieszynie komisja obliczyła od 2 do 3 k dziennie.

Drugi wakacyjny kurs uniwersytecki odbył się w dniach 13–29 sierpnia 1905 roku. Wykład inauguracyjny z udziałem 200 słuchaczy wygłosił Franciszek Majchrowicz. Prelegentami w tej edycji kursu byli: Stanisław Droba, który omówił temat *Życie ludzkie i jego wrogowie*, Ernest Farnik zaprezentował twórczość Franciszka Schillera, Ludomir German prowadził wykłady pt. *Prądy we współczesnej literaturze polskiej po roku 1890*, Józef Góral (metodyka nauk przyrodniczych) i Zbigniew Pazdro przybliżył najważniejsze wiadomości ze statystyki ziem polskich. Tematyka wykładów wspomnianego Franciszka Majchrowicza dotyczyła reformatorów wychowania i nauczania. Ponadto wśród wykładowców był Lucjan Rydel, który zapoznał uczestników z *Odrodzeniem w Polsce*, a Waław Tokarz z historią porobiorową narodu polskiego. Dla nauczycieli prowadzony był także kurs rysunków pod kierunkiem artysty plastyka Jana Raszki oraz zajęcia muzyczne i próby chóru, które prowadził Paweł Rakus²⁵. Wysoka frekwencja świadczyła o dużym zainteresowaniu nauczycieli tą formą kształcenia. Prowadzone kursy, jak wzmiankowano, doskonaliły nie tylko umiejętności pedagogiczne, ale również, gromadząc uczestników spoza kordonów, służyły umacnianiu jedności narodowej²⁶.

Wybuch pierwszej wojny światowej przeszkodził w organizowaniu kolejnych kursów. W roku 1919 ponownie zorganizowano kurs prowadzony przez prof. dra Lucjana Sawickiego, który przybliżył tematykę dotyczącą poznania ziem odrodzonego państwa polskiego²⁷. Trzeba dodać, że pod koniec 1891 roku członkowie Polskiego Kółka Pedagogicznego postanowili poszerzyć zakres swego oddziaływania i korzystając z pomocy działaczy narodowych z posłem ks. Ignacym Świążym i Janem Michejdą na czele, przystąpili do wydawania „Miesięcznika Pedagogicznego”²⁸. Pierwszy jego numer ukazał się w Cieszynie 1 stycznia 1892 roku, a w słowie wstępnym wyjaśniał: „Uważaliśmy sobie za obowiązek obywatelski, przyczynić się tem wydawnictwem do wypełnienia w naszym piśmiennictwie narodowym na Śląsku ważnego działu, dotąd prawie dorywczo uwzględnianego, a mającego na uwadze żywotne kwestie, szkołę i rodzinę obchodzące. Zdało się nam, że czas postawić w tym kierunku krok naprzód [...]”²⁹. Jerzy Kubisz – redaktor miesięcznika, zwracał uwagę, że „Szkoła i rodzina, te dwa w tym czasie wychowania, najważniejsze czynniki, muszą się w swych usiłowaniach wspierać i uzupełniać, jeżeli dążą szczerze do tego, by dziecko wyposażyć w najpotrzebniejsze wiadomości na życie, by je wy kierować na szlachetnie, samodzielnie myślącego i działającego człowieka [...]”³⁰.

²⁵ „Miesięcznik Pedagogiczny” 1905, nr 8–9, s. 129–141.

²⁶ Ł. DAWID: *Źródła intelektualnej, światopoglądowej i zawodowej formacji nauczycielstwa polskiego Śląska Cieszyńskiego w latach 1888–1918*. W: *Książka – biblioteka – szkoła...*, s. 249.

²⁷ L. BROŻEK: *Nadolziańska „historia filozofów”*. „Głos Ziemi Cieszyńskiej” 1971, nr 36.

²⁸ L. MIĘKINA: *Prekursorzy...*, s. 70.

²⁹ „Miesięcznik Pedagogiczny” 1892, nr 1, s. 1.

³⁰ *Ibidem*, s. 2.

Prowadzona akcja oświatowa zarówno na łamach „Miesięcznika Pedagogicznego”, jak i wakacyjne spotkania z nauką polską przyczyniły się do utworzenia jednorocznego Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Cieszynie. Zajęcia zorganizowane w 1923 roku przez wzmiankowane Polskie Towarzystwo Pedagogiczne odbywały się w obiekcie Państwowego Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego. Nauczyciele pracowali w trzech sekcjach: humanistycznej, geograficzno-przyrodniczej i matematyczno-fizycznej³¹. Drugi wyższy kurs pedagogiczny odbył się w roku 1928.

W jego miejsce, od 1 września 1937 roku, powstało trzyletnie Państwowe Liceum Pedagogiczne Koedukacyjne, które po przerwie wojennej przekształcone zostało w czteroletnie (od 1947 roku), a potem pięcioletnie (od 1957 roku) liceum pedagogiczne z 7-klasową szkołą ćwiczeń oraz przedszkolem³².

W czasie drugiej wojny światowej (od sierpnia 1940 do jesieni 1942 roku) budynki szkolny zajmowały wojska niemieckie, a następnie przeznaczono go na pomieszczenia Urzędu Górniczo-Hutniczego. Warto wspomnieć, że do liceum pedagogicznego uczęszczała również młodzież (do roku 1950) z Zaolzia³³. W latach 1945–1959 liceum ukończyło 803 uczniów, z których znaczna część podjęła dalszą naukę na studiach wyższych. W czerwcu 1959 roku Kuratorium Okręgu Szkolnego Katowickiego zakazało naboru do klas pierwszych, ponieważ wkrótce miało rozpocząć działalność Studium Nauczycielskie³⁴. Działalność wspomnianego liceum wygasła w czerwcu 1963 roku³⁵.

W związku z nową reformą szkół podstawowych, w myśl której należało zatrudniać nauczycieli posiadających wyższe wykształcenie, w roku 1960 otwarto w Cieszynie dwuletnie Studium Nauczycielskie. Trzeba zaznaczyć, że w tamtym okresie, w zawodzie nauczycielskim pracowało dużo nauczycieli ze średnim wykształceniem pedagogicznym, dlatego władze oświatowe nałożyły na studia nauczycielskie obowiązek podnoszenia kwalifikacji tej grupy zawodowej.

Cieszyńskie Studium Nauczycielskie przygotowywało nauczycieli na poziomie półwyższym. W pierwszym roku istnienia w szkole zorganizowano 2 kierunki kształcenia: filologię polską i historię, na które przyjęto 78 studentów. W następnym roku szkolnym otwarto nowy kierunek – wychowanie muzycz-

³¹ J. PRAŻMOWSKI: *Szkolnictwo w województwie śląskim. Przedszkola, szkoły wszelkiego typu, nauczycielstwo*. Katowice: [Nakładem autora], 1938, s. 191; zob. *W zwierniadle ćwierćwiecza...*, s. 12.

³² A. ZAJĄC: *Rozwój polskiego szkolnictwa pedagogicznego w Cieszynie*. W: *O kształceniu pedagogiczno-artystycznym. Z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980*. Red. R. MRÓZEK. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1980, s. 16–26.

³³ Zob. U. SZUŚCIK: *Szkice z dziejów kształcenia nauczycieli w Cieszynie (w tym – nauczycieli wychowania plastycznego)*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli...*, s. 146.

³⁴ Ibidem. T. TOMOSZEK: *Zarys dziejów Liceum Pedagogicznego w Cieszynie*. W: *Księga pamiątkowa...*, s. 49.

³⁵ A. ZAJĄC: *Organizacja i działalność Studium Nauczycielskiego*. „Głos Ziemi Cieszyńskiej” 1971, nr 38.

ne. Od 1 września 1961 roku w cieszyńskim studium podjęło naukę 180 studentów. Kolejna zmiana w kształceniu nastąpiła w roku 1962/1963, kiedy to na potrzeby absolwentów szkół rolniczych utworzono czwarty kierunek – rolniczy. Wspomniane cztery kierunki studiów przetrwały do czerwca 1969 roku. Wtedy to ukończyli studium ostatni absolwenci kierunku rolniczego. Pierwsze trzy kierunki kształcenia przygotowywały absolwentów do pracy w szkołach podstawowych, a kierunek rolniczy do pracy w szkołach przysposobienia rolniczego lub zasadniczych szkół rolniczych. Najwięcej studentów pobierało naukę w roku 1966/1967, a ich liczba wynosiła do 349. Należy dodać, że od roku 1965 filologia polska miała podwójne oddziały, a pozostałe kierunki były jednooddziałowe. Sekcję wojskową dla mężczyzn zorganizowano od września 1967 roku³⁶.

Nauka w studium odbywała się w systemie stacjonarnym oraz niestacjonarnym (dla osób pracujących). Studium wieczorowe działało w latach 1961–1964, a studium zaoczne i eksternistyczne od roku 1962 do 1971. Studium wieczorowe uruchomiono w dwóch punktach: w Cieszynie – z kierunkiem filologia polska i zajęcia praktyczno-techniczne oraz filię w Bielsku-Białej z kierunkami: filologia polska, matematyka, nauczanie początkowe z wychowaniem fizycznym. W studium zaocznym zorganizowano w roku szkolnym 1962/1963 historię, rok później – filologię polską, zaś w 1965/1966 roku – wychowanie muzyczne³⁷.

W ciągu jedenastoletniej działalności Studium Nauczycielskiego w Cieszynie w systemie stacjonarnym kształciło się 1 450 studentów, w tym 593 na kierunku filologia polska, 351 studiowało historię z wychowaniem obywatelskim, 332 na kierunku wychowanie muzyczne oraz 174 w zakresie rolnictwa. Dla porównania warto przytoczyć dane dotyczące kształcenia w systemie niestacjonarnym. Jak podaje Antoni Zając, w studium dla pracujących kształciło się 1 107 studentów, w tym 835 w systemie zaocznym, 181 wieczorowo i 91 studiowało eksternistycznie. Liczna grupa nauczycieli podnosiła swe kwalifikacje, korzystając z różnych form kształcenia, które oferowała szkoła³⁸.

Po drugiej wojnie światowej Cieszyn przeżył kilka znaczących – jak pisze Ludwik Brożek – uroczystości. W roku 1948 gościł w mieście Senat Wszechnicy Jagiellońskiej, by Franciszkowi Popiołkowi – zasłużonemu historykowi Śląska, wręczyć dyplom doktora honorowego tej Wszechnicy³⁹. Podobną uroczystość zawdzięczał Cieszyn faktowi, że w latach powojennych pracował w mieście ostatni rektor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie prof. dr Kazimierz Opoczyński. W 1952 roku Senat Akademii Medycznej w Krakowie przybył do Cieszyna, by w 50-lecie otrzymania dyplomu doktora przez tego uczonego uroczystie mu ów dyplom odnowić⁴⁰.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

³⁹ L. BROŻEK: *Nadolziańska „historia filozofów”...*

⁴⁰ Ibidem.

Tradycje oświatowe Cieszyna i długoletni okres kształcenia pedagogów w tym mieście przyczyniły się do kontynuacji na wyższym poziomie – form wzbogacania kompetencji nauczycielskich przez powołanie zarządzeniem ministerialnym z dnia 15 maja w 1971 roku Wyższego Studium Nauczycielskiego w Cieszynie jako Filii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach⁴¹.

Uruchomienie Studium związane było z realizowaną ówczesnie reformą szkolnictwa, do urzeczywistnienia której potrzebni byli nauczyciele posiadający wyższe wykształcenie. Informacje o otwarciu szkoły, konkursie na stanowiska wykładowców wybranych specjalności i naborze studentów zamieszczone zostały m.in. w „Głosie Ziemi Cieszyńskiej”. Ponadto w prasie lokalnej opublikowano cykl artykułów przybliżających dorobek cieszyńskiej tradycji kształcenia pedagogów. Dodać trzeba, że autorami artykułów byli: Ludwik Brożek, Antoni Zajac i Bronisław Orszulik⁴².

Działalność dydaktyczną Wyższego Studium Nauczycielskiego (WSN) rozpoczęto 15 września, a pierwsze *Gaudeamus* odśpiewano 4 października 1971 roku⁴³. Na uroczystości inauguracyjnej w Teatrze im. A. Mickiewicza w Cieszynie zgromadzili się członkowie Senatu Uniwersytetu Śląskiego, pracownicy Filii, przedstawiciele władz, zaproszeni goście i studenci. Wykład inauguracyjny pt. *Polityka okupanta na Śląsku w latach 1939–45. Zasadnicze tendencje* wygłosił prof. dr hab. Kazimierz Popiołek⁴⁴.

Nowo utworzona placówka kształciła w toku trzyletnich studiów zawodowych przyszłych nauczycieli dla szkolnictwa ogólnokształcącego na kierunkach: filologia polska, historia z wychowaniem obywatelskim i nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym⁴⁵. Rok później nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym przekształcono w kierunek wychowanie muzyczne⁴⁶. Pierwszych 124 studentów kształciło dwóch samodzielnych pracowników naukowych i trzynastu młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych.

Reorganizacja studiów w skali ogólnokrajowej w roku 1973 przyczyniła się do likwidacji WSN, co spowodowało m.in. przeniesienie filologii polskiej do nowo powstałego w Sosnowcu Wydziału Filologicznego, a historii z wychowaniem obywatelskim do Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Cieszyńskiej Filii nadano status wyższej uczelni pedagogiczno-

⁴¹ R. MRÓZEK: *Tradycje akademickie środowiska cieszyńskiego...*, s. 11.

⁴² Cykl artykułów przybliżających dorobek cieszyńskiej tradycji kształcenia nauczycieli przybliżono m.in. w „Głosie Ziemi Cieszyńskiej” i miesięczniku społeczno-kulturalnym „Zwrot”.

⁴³ P. WELDZICKI: *Cieszyńskie Gaudeamus*. „Zwrot” 1971, nr 10, s. 13–15.

⁴⁴ Ł. DAWID: *Kształtowanie profilu dydaktyczno-naukowego*. W: *W zwierciadle ćwierćwiecza...*, s. 17.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 18.

⁴⁶ H. RUSEK: *Uniwersytet Śląski z siedzibą w Cieszynie w procesie przemian*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli...*, s. 120; *W zwierciadle ćwierćwiecza...*; *Od tradycji do współczesności. Uniwersytet Śląski. Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn: Uniwersytet Śląski, 2000.

-artystycznej, bezwydziałowej, z kierunkami studiów magisterskich w zakresie pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej, wychowania muzycznego oraz wychowania plastycznego. W 1973 roku powołano pierwszego Prorektora Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii w Cieszynie – prof. dr. hab. Józefa Chlebowczyka.

W swojej historii cieszyńska uczelnia miała sześciu prorektorów oraz dwóch pełnomocników rektora UŚ (zob. tabela 2).

Tabela 2

Prorektorzy Filii UŚ w Cieszynie w latach 1972–2005

Prorektorzy	Okres pełnionej funkcji
Prof. dr hab. Józef Chlebowczyk	18 marca 1972–31 sierpnia 1974
Doc. dr hab. Antoni Gładysz	1 października 1977–31 sierpnia 1981
Doc. dr hab. Wojciech Kojś	1 września 1983–31 sierpnia 1987, 1 września 1987–30 listopada 1990
Prof. dr hab. Kazimierz Ślęczka	1 grudnia 1990–31 sierpnia 1993, 1 września 1993–31 sierpnia 1996
Prof. dr hab. Alojzy Kopoczek	1 września 1996–31 sierpnia 1999, 1 września 1999–31 sierpnia 2002
Prof. dr hab. Halina Rusek	1 września 2002–31 sierpnia 2005

Źródło: W zwierciadle ćwierćwiecza, *Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995; *Od tradycji do współczesności. Uniwersytet Śląski. Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 2000; H. RUSEK: *Uniwersytet Śląski z siedzibą w Cieszynie w procesie przemian. W: Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim*. Red. W. KORZENIOWSKA, A. MITAS, A. MURZYN, U. SZUŚCIK. Katowice 2009, s. 120.

Pełnomocnikiem rektora UŚ do spraw Filii w Cieszynie był prof. dr hab. Michał Staszaków (od 1 września 1981 roku do 31 sierpnia 1982 roku), a pełnomocnikiem rektora UŚ do spraw wydziału zamiejscowego – prof. dr hab. Wojciech Kojś (od 1 września 1982 roku do 31 sierpnia 1984 roku)⁴⁷.

Proces przemian w cieszyńskiej Filii doprowadził do utworzenia w 1977 roku jedyne go wówczas w kraju Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego opartego na dwóch instytutach: Instytucie Wychowania Przedszkolnego i Kulturalno-Oświatowego oraz Instytucie Wychowania Muzycznego i Plastycznego. Powołanie Instytutu Przedszkolnego wiązało się z uruchomieniem w roku akademickim 1976/1977 nowego kierunku studiów magisterskich: wychowania przedszkolnego. Wydział w Cieszynie umocnił swój status jednostki pedagogiczno-artystycznej, kształcącej studentów na czterech kierunkach studiów magisterskich: pedagogice pracy kulturalno-oświatowej, wychowania muzycznego, wychowania plastycznego oraz wychowania przedszkolnego.

W latach 70. minionego wieku poszerzono ofertę dydaktyczną dla studentów, m.in. w roku akademickim 1973/1974 uruchomiono w Cieszynie po raz

⁴⁷ H. RUSEK: *Uniwersytet Śląski...*, s. 120.

pierwszy studia niestacjonarne (zaoczne), które zaczęły rozwijać się niezwykle dynamicznie.

W drugim dziesięcioleciu, w działalności jednostki cieszyńskiej nastąpiły kolejne zmiany organizacyjne, które polegały na zamianie instytutów na katedry (1982 rok), a po krótkim czasie zamianie katedr ponownie na instytuty. Ta zmiana dokonana w roku akademickim 1983/1984 doprowadziła do wyłonienia się trzech instytutów kierunkowych: Instytutu Nauk Pedagogicznych i Społecznych (pedagogika pracy kulturalno-oświatowej, wychowanie przedszkolne, nauczanie początkowe), Instytutu Wychowania Muzycznego (wychowanie muzyczne), Instytutu Wychowania Plastycznego (wychowanie plastyczne). W tym samym roku akademickim po raz pierwszy przeprowadzono rekrutację na nowy kierunek studiów: nauczanie początkowe⁴⁸. Kierunek ten rozwijał się szybko i dynamicznie i po kilku latach ramy jednej katedry w Instytucie Nauk Pedagogicznych i Społecznych okazały się dla niego za ciasne, dlatego też w roku akademickim 1991/1992 utworzono Instytut Kształcenia z kilkoma zakładami pomocniczymi, który przejął opiekę organizacyjną i merytoryczną nad nauczaniem początkowym. Filia UŚ w Cieszynie wzbogaciła się tym samym o czwarty instytut kierunkowy.

Uchwałą Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z 1992 roku powołano integracyjny kierunek pedagogika, w ramach którego dotychczasowe kierunki kształcenia pozostały już tylko jako specjalności: animacja społeczno-kulturalna, nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne i edukacja filozoficzno-społeczna. Od tej pory na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym realizowano trzy kierunki studiów magisterskich: pedagogikę, wychowanie muzyczne oraz wychowanie plastyczne. Jak podaje Halina Rusek, zmianie uległy także nazwy instytutów: Instytut Wychowania Plastycznego zmienił nazwę na Instytut Kształcenia Plastycznego, Instytut Wychowania Muzycznego na Instytut Pedagogiki Muzycznej, Instytut Nauk Pedagogicznych i Społecznych na Instytut Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze, a Instytut Teorii Kształcenia zmienił nazwę na Instytut Pedagogiki⁴⁹.

Rozwój cieszyńskiej Filii związany był z utworzeniem w roku akademickim 1995/1996 nowego kierunku studiów stacjonarnych – etnologii ze specjalnościami: etnologiczno-antropologiczną oraz etnologiczno-folklorystyczną. Temu wydarzeniu towarzyszyły inne – uruchomienie dla absolwentów kolegów nauczycielskich oraz absolwentów trzyletnich studiów zawodowych w WSP niestacjonarnych magisterskich studiów uzupełniających na kierunki: pedagogika, wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne.

W połowie lat 90. minionego wieku w cieszyńskiej Filii kształciło się już około 5 tys. studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, a działalność dy-

⁴⁸ Ibidem, s. 121.

⁴⁹ Ibidem, s. 122.

daktyczną i naukową prowadziła 177-osobowa kadra nauczycieli akademickich. W tym czasie zwiększono liczbę zakładów w obrębie poszczególnych instytutów, co wiązało się z poszerzającym się nieustannie zakresem zadań edukacyjnych i rozwojem programów naukowych⁵⁰.

Sukcesywnie uruchamiano nowe specjalności i specjalizacje pedagogiczne. I tak, w roku akademickim 1997/1998 w Instytucie Pedagogiki uruchomiono specjalność: pedagogika pracy socjalnoopiekunczej, a w roku następnym w Instytucie Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze kolejną: edukacja religijna o profilu katolickim i ewangelickim.

Na początku nowego wieku nastąpiła kolejna zmiana struktury organizacyjnej Filii UŚ w Cieszynie. W marcu 2002 roku Senat UŚ zatwierdził przekształcenie struktury Filii, powołując zamiast jednego Wydziału Pedagogicznego dwie jednostki: Wydział Artystyczny oraz Międzynarodową Szkołę Nauk o Edukacji i Kulturze jako wspólną jednostkę Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ostrawskiego w Republice Czeskiej. Międzynarodowej Szkole wyznaczono cele i zadania związane z procesami zachodzącymi w Europie, szczególnie Środkowo-Wschodniej, polegającymi głównie na poszukiwaniu i realizowaniu różnych form integracji. Do zadań tych należało wzbogacanie i umiędzynarodowienie oferty edukacyjnej, tworzenie nowych kierunków i specjalności, uwzględniających międzynarodowy profil edukacji, przygotowanie absolwentów do pracy w obszarze przygranicznym i tworzenie wspólnych polsko-czeskich projektów badawczych w kolegium polskim i czeskim. W kolegium polskim zamiast instytutów powołano katedry i zakłady, które przejęły nadzór merytoryczny i organizacyjny nad pedagogiką i etnologią. Ten dydaktyczno-naukowy eksperyment nie powiódł się, a nowoczesne zamierzenia i rozwiązania administracyjne okazały się niezgodne z polskim prawem zawartym w ustawie o szkolnictwie wyższym⁵¹.

W czerwcu 2003 roku Senat Uniwersytetu Śląskiego po raz kolejny podjął uchwałę o utworzeniu w cieszyńskiej Filii w miejsce Międzynarodowej Szkoły Nauk o Edukacji i Kulturze – Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, jako drugiej, obok Wydziału Artystycznego, podstawowej jednostki wchodzącej w skład cieszyńskiej szkoły. W połowie pierwszej dekady XXI wieku w Filii w Cieszynie pracowało 384 pracowników, w tym 248 nauczycieli akademickich, spośród których 24 miało tytuł profesora. Kadra ta kształciła 6 689 studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych⁵².

W roku 2005 Filia UŚ została przekształcona. Składała się z Wydziału Artystycznego oraz Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji. Przekształcenie to miało przede wszystkim na celu ujednoczenie podstawowych zasad funkcjonowania

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem, s. 123.

⁵² Ibidem.

jednostki macierzystej i jej filii. Dotyczyło to zwłaszcza polityki finansowej i pozwoliło zdyscyplinować wydatki filii oraz zapewnić jej bezpieczeństwo finansowe. Zniknięcie szyldu „filia” było naturalną konsekwencją tego procesu. Wydziały cieszyńskie zyskały stabilizację finansową, dydaktyczną i naukową⁵³.

Wszystkie kierunki studiów magisterskich i studiów licencjackich uzyskały akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Obydwa wydziały zostały wysoko ocenione za działalność naukowo-badawczą: Wydział Artystyczny zdobył w 2006 roku drugą, a Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji pierwszą kategorię w tzw. parametrycznej ocenie dokonywanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁵⁴.

Zgodnie z wprowadzonym do polskiego szkolnictwa wyższego systemem bolońskim studia stacjonarne i niestacjonarne na kierunkach pedagogika i etnologia mają charakter dwustopniowy. Trzyletnie studia pierwszego stopnia kończą się licencjatem, a dwuletnie studia drugiego stopnia – magisterium. Program stacjonarnych studiów realizowany jest z uwzględnieniem Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS), który umożliwia studentom odbywanie studiów nie tylko w jednostce macierzystej, ale także w innych krajach europejskich o podobnym profilu. Tabela 3 przedstawia liczbę studentów i pracowników Filii UŚ w Cieszynie w latach 1971–2009.

Tabela 3

Liczba studentów i pracowników cieszyńskiej uczelni w latach 1971–2009

Osoby	1971	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2009
Studenci	124	918	937	1 063	1 665	3 743	4 316	4 509	4 156	2 917
Pracownicy naukowo-dydaktyczni	14	–	102	191	206	177	205	240	222	226

Źródło: W zwierniadle ćwierćwiecza, *Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995; *Od tradycji do współczesności. Uniwersytet Śląski. Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 2000; H. RUSEK: *Uniwersytet Śląski z siedzibą w Cieszynie w procesie przemian. W: Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim*. Red. W. KORZENIOWSKA, A. MITAS, A. MURZYN, U. SZUŚCIK. Katowice 2009, s. 124.

Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji funkcjonują dwa kierunki studiów z kilkoma specjalizacjami. Ciągłe trwa proces dopasowania oferty edukacyjnej do regionalnego, ogólnopolskiego i europejskiego zapotrzebowania na specjalistów w określonych dziedzinach. Po kolejnych przekształceniach na kierunku pedagogika umocniły się cztery specjalności: zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne, praca opiekuńczo-wychowawcza, animacja społeczno-kulturalna, edukacja filozoficzno-społeczna.

W roku akademickim 2007/2008 uruchomiono kolejne dwie nowe specjalności pedagogiczne: wychowanie ekologiczne z etyką środowiskową (zawieszono

⁵³ Ibidem, s. 123–124.

⁵⁴ Ibidem, s. 124.

ne w roku 2009/2010) i asystent osoby niepełnosprawnej. Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji zlikwidowano edukację religijną, na którą wstrzymano rekrutację w roku akademickim 2005/2006. Takie rozwiązanie wynikało z nieuznawania przez diecezje Kościoła katolickiego (poza diecezją bielsko-żywiecką) uprawnień absolwentów tej specjalności do wykonywania zawodu katechety oraz utworzenia w 2001 roku na UŚ Wydziału Teologicznego, na którym uruchomiono na kierunku teologia specjalność nauczycielską, przygotowującą przyszłych katechetów⁵⁵.

Na Wydziale Artystycznym prowadzone są trzy kierunki studiów magisterskich (2009/2010):

- edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych ze specjalnościami: grafika użytkowa i artystyczna, multimedia, fotografia,
- malarska kreacja obrazu, rzeźbiarskie kształtowanie przestrzeni,
- edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej z czterema specjalizacjami: terapia muzyczna w działaniach pedagogicznych, prowadzenie zespołów muzycznych, zespoły instrumentalne, muzyka rozrywkowa.

Uruchomiono również jeden kierunek studiów licencjackich – instrumentalistykę ze specjalnościami: fortepian, skrzypce, organy i gitara (kierunek wygasł od roku 2008/2009).

Jak podaje Halina Rusek (Dziekan Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji), swoistym probierzem rangi jednostki naukowo-badawczej jest prawo przeprowadzania przewodów awansowych i nadawania stopni naukowych. Instytut Sztuki uzyskał (od 2001 roku prawo nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego (od roku 2002) w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuk pięknych. Zaowocowało to przeprowadzeniem kilkunastu przewodów kwalifikacyjnych w tej dziedzinie⁵⁶.

Szczególne położenie Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie – na pograniczu państwowym i etniczno-kulturowym, przyczynia się do prowadzenia współpracy międzynarodowej. Większość umów o współpracy naukowo-dydaktycznej z partnerami zagranicznymi zawarto w czasach funkcjonowania Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego. Obecnie porozumienia te są kontynuowane i poszerzane. Do najważniejszych partnerów zagranicznych należą: Pädagogische Zentrum Graz-Eggenberg (Austria), Sárospatak Comenius Tanítóképző Főiskola (Węgry), Kongres Polaków i Zarząd Główny PZKO – Czeski Cieszyn (Republika Czeska), Belarus State University of Culture (Białoruś), Eszterházi Károly Teacher Training College (Węgry), Silesian University – Opava (Republika Czeska), Ostravská Univerzita – Ostrava (Republika Czeska), Constantinus the Philosopher University in Nitra (Słowacja)⁵⁷.

⁵⁵ Ibidem, s. 125–126.

⁵⁶ Ibidem, s. 126.

⁵⁷ Ibidem, s. 127.

Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji współpracuje w ramach programu Sokrates/Erasmus z trzema ośrodkami naukowymi kształcącymi nauczycieli: Centre the Formation Pedagogique w Cambrai (Francja), Pädagogische Akademie der Diözese Graz-Seckau (Austria), Religionspädagogische Akademie der Diözese Graz-Seckau (Austria). Wydział Artystyczny współpracuje z Central Ostrobothnian Polytechnic w Kokkola (Finlandia), z Uniwersytetem Helsińskim, a także z uczelniami artystycznymi w Słowacji, Republice Czeskiej i Wielkiej Brytanii⁵⁸.

Szczególnie intensywna współpraca podejmowana jest z Uniwersytetem Ostrawskim w Republice Czeskiej. Współpraca obejmuje wymianę doświadczeń naukowych i dydaktycznych w trakcie organizowanych po obu stronach granicy konferencji i wspólnych sympozjów. Naukowcy i artyści z Uniwersytetu w Ostrawie są partnerami dla pracowników z Cieszyna w różnorodnych programach i projektach międzynarodowych, w tym transgranicznych⁵⁹.

Pod egidą Instytutu Sztuki działa Galeria Uniwersytecka, w której przedstawiane są dzieła artystów z różnych środowisk, m.in. artystów czeskich i pedagogów z innych placówek dydaktycznych kraju. Konkludując, należy stwierdzić, że kształcenie nauczycieli w Cieszynie przeszło znaczną ewolucję, począwszy od XVIII stulecia do pierwszej dekady XXI wieku. Od preparandy przy Szkole Głównej poprzez seminaria nauczycielskie. Liceum Pedagogiczne, Studium Nauczycielskie do Uniwersytetu Śląskiego. W wyniku tego procesu ukształtował się typ nauczyciela wszechstronnie wykształconego, twórczego, kompetentnego, pedagoga i przewodnika w procesie kształtowania młodego pokolenia.

Obecna uczelnia cieszyńska, wpisana w południowopolski krajobraz szkolnictwa wyższego, na przestrzeni lat 1971–2009 przeszła liczne zmiany organizacyjne, strukturalne i kadrowe. Dynamiczny rozwój szkoły wyższej i różnorodne formy kształcenia oraz wszelkie działania pedagogiczne i artystyczne przyczyniają się do współtworzenia nowych wartości w obrębie odpowiednich dziedzin nauki, sztuki, kultury regionalnej i narodowej⁶⁰.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ *W zwierciadle ćwierćwiecza...*, s. 14.

Danuta Kocurek

Cieszyn – a city where teachers are trained (historical sketch)

Summary

Teacher training in Cieszyn has a long history starting from XIX up to XXI century. At first, teachers-to-be were taking pedagogical courses, later they were studying at teacher training semi-

nars, then in The Pedagogical College. Nowadays, candidates for the teaching profession study pedagogy at The University of Silesia, on the Faculty of Sciences of Education – on a full-time and week-end basis.

Danuta Kocurek

Teschen (pol.: Cieszyn) – als Zentrum der Lehrerausbildung (historischer Umriss)

Zusammenfassung

Teschen hat in der Geschichte des Teschener Schlesiens schon immer eine bedeutende Rolle bei der Ausbildung der Lehrer gespielt. Die Nachfrage nach ausgebildeten Lehrkräften hatte zur Folge, dass 1778 in der Stadt erste Präparandenanstalt eröffnet wurde. In der zweiten Hälfte des 19. Jhs entstand hier auch das erste Lehrerseminar. Dank den Bemühungen des Seminars für Volkslehrer für Herzogtum Teschen wurde 1910 das polnische Volkslehrerseminar gegründet. Nach dem zweiten Weltkrieg ließen sich die Kandidaten für den Lehrerberuf im Pädagogischen Lyzeum und ab 1959 im Lehrerseminar ausbilden. Heutzutage werden zukünftige Pädagogen an der Schlesischen Universität an der Fakultät für Ethnologie und Pädagogische Wissenschaften und an der Fakultät für Kunst gebildet.